

BUITEN

8^E JAARGANG N^O. 16.

ZATERDAG 18 APRIL 1914.

Foto R. Th. Kuhn.

FRAUFN-GASSE MET MARIA DOMTOREN TE DANZIG.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST, DOOR WILLIAM LE QUEUX (16) BLZ. 182	
DE HALVE EEUW VAN HET VONDELPARK, DOOR CORN. J. GIMPEL, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 184—187
ZWAAN, (GEDICHT), DOOR KÄTHE MUSSCHE.	BLZ. 185
EEN GRAFREDE, DOOR ANTON TSCHECROW, VERTAALD DOOR BETSY KATER.	„ 186
PAASCHEIEREN, (SLOT), DOOR C. VREEDENBURGH JR.	„ 187
ZAAIENDE DIEREN, DOOR	„ 187
NOG EENS: WEG MET DE OOGKLEPPEN! GEÏLLUSTREERD	„ 188
IN OUD-DANZIGS „GASSEN”, DOOR D. J. VAN DER VEN, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 181 EN 189
ZWARTE HOLLANDSCHE HOENDERS, DOOR C. J. G. REPELIUS, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 190
HET HUIS TE RIVIERE EN DE BURG VAN MATHENESSE TE SCHIEDAM, DOOR K. L. SCHAMP, GEÏLLUSTR. BLZ. 190—191	
DE LAATSTE DAGEN VAN HET DAM-MONUMENT, GEÏLL. BLZ. 192	
VOOR HET BEHOUD VAN „HOFWYCK”.	„ 192

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten.” Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

DE GEHEIMZINNIGE VIOLIST

door WILLIAM LE QUEUX.

(16)

(Geautoriseerde vertaling.)

HOOFDSTUK XII.

„Ik heb me een idee gevormd uit alles wat ik gehoord en gezien heb”, zei ik plotseling, terwijl ik mij tot Rosemary en tot haar oom wendde. „Zal ik jullie eens vertellen wat het is?”

„Vooruit”, zeide Calvert. „Ik heb nog nooit zoo iemand gezien als jij, als het op ideeën en zonderlinge theorieën aankomt”.

„Dit is nu eens geen zonderlinge theorie”, antwoordde ik. „Je herinnert je, hoe de courant zeide, dat, toen de politie de enveloppe opende, die Quain op zijn kamers had achtergelaten, en die afgehaald zou worden, — de enveloppe, die geadresseerd was aan een zekeren meneer Brown, en die niet afgehaald werd — het eenige wat men er in vond, een zeer fraaie, met de hand geschilderde, in zijde uitgevoerde afbeelding van een goudvisch met bijzondere kleuren was”.

„Ja”.

„Ik heb jullie meer dan eens verteld van Gasperini's zonderlinge voorliefde voor goudvissen, en van de wonderde collectie, die hij hiervan bezit: en ook van de wijze waarop ze allen in een groot, vreemd-verlicht vertrek geplaatst zijn in eigenaardige bassins en crystallen kommen van allerlei grootte”.

„Ja, daar weten we alles van. En verder?”

„Nadat Quain Madame Joubert volgens afspraak ontmoet had, ging hij met haar in een taxi naar een winkel in Club Row, waar niet alleen honden en katten en eekhoorns en konijnen en andere levende dieren verkocht worden, maar ook goudvissen. Daar vroeg hij meerdere inlichtingen omtrent goudvissen, hoewel hij er ten slotte toch geen kocht. De enveloppe, die Quain in zijn kamers in Park Mansions achterliet, was geadresseerd aan „den Heer Brown”, niet aan „den Weledelen Heer Brown”, en daarom was de man, aan wien hij geadresseerd was, waarschijnlijk een winkelier. De politie-beambten vertelden mij niet den naam van den man, die de winkel in Club Row houdt, maar als het Brown was — en dit kunnen we waarschijnlijk direct wel uit het telefoonboekje te weten komen — dan is mijn meening, dat de afbeelding van de goudvisch gemaakt werd door Gasperini, dat Gasperini haar aan Quain gaf, dat Quain in verbinding met Brown stond omtrent een goudvisch van zekere kleur, die hij voor Gasperini wilde aankopen, dat Brown de enveloppe,

die de gekleurde illustratie bevatte, zou afhalen, en dat hij verhinderd was, of het om de een of andere reden niet deed, en dat Quain in de plaats daarvan naar den winkel in Houndsditch ging om over de visch te spreken.”

Na de zaak zorgvuldig gewikt en gewogen te hebben, waren Calvert en Rosemary het met mij eens, dat deze theorie waarschijnlijk juist was. Mijn gevolgtrekkingen maakten nog meer indruk op hen, toen wij, na den telefoongids geraadpleegd te hebben, ontdekten, dat een vogel- en dierenhandelaar, Brown & Co. genaamd, een winkel had in Club Row, nr 118. Dat was dus klaarblijkelijk de winkel waar Cuthbert Quain en Madame Joubert heen gereden waren.

Den volgenden dag was ik druk op mijn kantoor bezig, toen Maynard Drew zijn kaartje naar boven stuurde. Hij kwam mij zelden op mijn kantoor opzoeken en daar ik uit zijn huidig bezoek opmaakte, dat hij voor zaken kwam, gaf ik den klerk order, hem boven te laten.

Nauwelijks was hij in de kamer, of ik merkte een groote verandering in zijn gelaat op, vergeleken bij toen ik hem het laatst gezien had. Hij was bleek en zag eruit alsof hij onder zorgen gebukt ging, en onder zijn oogen vertoonden zich zwarte wallen, alsof hij den geheelen nacht was opgebleven, of zich anders aan de een of andere uitspatting te buiten had gegaan. Daar ik wist, dat dit niet zijn gewoonte was, maakte ik onmiddellijk de gevolgtrekking, dat hij op de een of andere manier in de knel zat. Ik bepaalde mij echter enkel tot groeten, zei verder niets, en wachtte tot hij eerst iets zou zeggen, want persoonlijk houd ik er óók niet van, dat iemand mij zegt, dat ik er ellendig uitzie, als ik mij ziek voel. Sommige menschen denken dat dergelijke opmerkingen voor sympathie kunen doorgaan, en verwachten ze dus. Ik voor mij houd er niet van.

„M'n beste Fane”, zeide hij, zoodra de deur gesloten was. „Ik heb zorgen, zware zorgen. Ik kom naar jou, omdat ik voel dat jij de enige bent dien ik een geheim kan toevertrouwen, en iemand moet ik het vertellen. En ook voel ik, dat jij mij misschien helpen kunt”.

„'t Spijt me dat te moeten hooren”, riep ik uit. „Vertel op!”

Met enkele woorden vertelde hij mij van iets zeer onaangenaams dat hem overkomen was. Terwijl hij Bondstreet overstak den vorigen middag, was er een vreemde naar hem toegekomen, die hem bij den naam noemde, en hem gevraagd had, of hij wist waar het bankbiljet, dat hij, Drew, eenige dagen tevoren bij een kleermaker had kleingemaakt, vandaan was gekomen. Toen Drew vroeg wie hij was, had de vreemde hem verteld, dat hij compagnon was in de kleermakersfirma in Maddox Street, waarvan Drew zijn kleeren betrok. Hij zei, dat de firma op het punt had gestaan aan hem te schrijven over de kwestie, maar dat hij, toen hij hem de straat zag oversteken, meende dat het tijd zou uitsparen indien hij hem er persoonlijk over sprak. De reden waarom hij het wenschte te weten, was, dat het bankbiljet was ingehouden. Dit op zichzelf was al erg genoeg, maar er volgde nog meer, dat nog erger was. Het scheen, dat ongeveer een week tevoren een bedrag van zeshonderd pond aan bankbiljetten aan Drew was betaald door iemand met wien hij eerst sedert korten tijd zaken deed, en dien hij eerst twee malen ontmoet had. Hij had deze biljetten nog niet aan zijn bank kunnen afgeven, en dit biljet van vijftig pond was er een van. Hij had 't verzilverd bij zijn kleermaker omdat het na sluitingsuur van de banken was, en hij dien avond iemand moest betalen, die niet in rekening courant met een bank stond. Hij was nu juist naar zijn bank geweest, waar hem tot zijn grooten schrik was verteld, dat al zijn biljetten ter waarde van zeshonderd pond, die hem door zijn client waren betaald, bijna drie weken tevoren ingehouden waren. Dit was een ontzettende slag, zeide hij, omdat hij thans juist zoo schraal bij kas was, en er verscheidene groote sommen waren die hij dadelijk moest betalen.

„Het spijt me verschrikkelijk”, zeide ik, „maar wie is die man, die jou in eerste instantie die zeshonderd pond betaalde?”

„Hij vertelde me dat hij Brown heette”, zeide hij. „Charles Brown. Hij logeerde in het Cecil Hotel. Toen ik daar gisterenavond naar hem informeerde, vertelde men mij, dat hij een week tevoren vertrokken was. Hij was denzelfden dag dat hij mij de biljetten op den hals schoof, vertrokken”.

„En betaalde jij ze hem uit?”

„O ja!” antwoordde hij, en gaf nog verdere bijzonderheden.

„Wie introduceerde je bij dien Brown?” vroeg ik.

„Niemand. Ik ontmoette hem een paar weken tevoren heel toevallig in de Amphytrion Club. Wij raakten op tamelijk amicalen voet met elkaar, en een paar dagen later vroeg hij mij om samen met hem in het Cecil Hotel te dineeren, wat ik deed. Langzamerhand kwamen we op beleggingen, en zoo voort, en eventueel nam ik op mij, eenige zaken voor hem in orde te brengen. Ik wenschte mezelf al geluk, dat ik tegen een nieuwen klant was aangelopen, die me goed te pas zou kunnen komen”.

„'t Is natuurlijk de kwestie van het kalf en de put, je nu te vertellen, dat je voorzigtiger had moeten zijn”, zeide ik; „maar wàs het werkelijk niet wat overijld van je, zaken te doen met iemand, van wien je absoluut niets afwist?”

„Och, dat geloof ik niet. Ik ontmoet zoo dikwijls menschen heel toevallig, die soms goede klanten worden. Natuurlijk zou ik geen cheque van hem hebben aangenomen zonder eerst te hebben geïnformeerd, maar bankbiljetten van de Engelsche Bank — geen oogenblik had ik vermoeden dat 't niet in orde was. Ik zit er verschrikkelijk over in, ouwe jongen, dat is 'n feit”.

„Waarom werden die biljetten ingehouden?”

„Dat weet ik nog niet. Maar daar zal ik gauw genoeg achter zijn.”

Toen viel me plotseling iets in.

„Het zal hoogstwaarschijnlijk wel een bloot toeval zijn, maar de enveloppe, die door Cuthbert Quain werd achtergelaten op den dag dat hij zoo geheimzinnig verdween, om afgehaald te worden, was ook gericht aan „den Heer Brown.”

„Wat zeg je!” riep Drew tot mijn verbazing uit. „Is 't waarachtig waar, Fane? Dat heb ik niet gelezen; ik heb de verslagen van Quain's verdwijning niet erg nauwkeurig gelezen. Dan verklaart dat misschien —!”

Hij hield plotseling op, werd doodsbleek, liet zich achterover in zijn stoel vallen, stijf en sprakeloos.

HOOFDSTUK XIII.

„DIT IS STRIKT PERSOONLIJK”.

Heel het muziek-lievende Londen stond verbaasd over het nieuws, dat Dario Gasperini, zonder eenige reden op te geven, zijn engagementen had verbroken, en de stad verlaten had. Waar hij heen was, wist niemand, en evenmin wanneer hij terug zou keeren. Brieven werden hem niet opgezonden — zoo vertelde de Morning Post in zijn personalia.

Spoedig deden allerlei geruchten de ronde. Men zeide, dat hij twist had gehad met zijn agent-impresario, een man, die werkelijk een heel aardig inkomen verdiende, enkel en alleen met het regelen van Gasperini's zaken; dat zijn dokter hem naar het buitenland had gezonden voor zijn gezondheid; dat zijn arm plotseling verlamd was; dat hij zich geëngageerd had met een prinses van den bloede; dat hij, om den een of anderen wrok, besloten had zich van het concert-podium terug te trekken.

Nieuws-redacteuren gaven hun scherpzinnigste reporters last de waarheid te ontdekken, doch niemand slaagde erin dit te doen, tot vier dagen later — dus elf dagen na het bezoek van de rechercheurs — er bekend werd, dat Gasperini, onder den naam van Dario Volpi, voor een maand een huis had gehuurd, dat op een heuvel stond, en uitzicht had op het merkwaardige oude stadje Dartmouth. Hij was daar niet alleen. Twee donkerkleurige bedienden waren bij hem, zoo luidde het bericht.

Latere pogingen om hem te interviewen en de reden te weten te komen, waarom hij Londen verlaten had, waren allen te vergeefs, want niemand deed de deur open als men aanbelde. Hij bleek besloten te hebben, zich geheel van de wereld af te zonderen. Menschen, die aan het huis waren geweest, hadden echter binnen zijn viool gehoord. Een nieuwsgierig reporter, die door middel van omkoopning zich toegang had weten te verschaffen tot zijn huis in de stad, wist te vertellen, dat Gasperini's eenige collectie goud-karpers zich nog in het huis in St John's Wood bevond. Blijkbaar was de eenige persoon, die nog in zijn huis in Grove End Road was achtergebleven, een Italiaansche jongen, die voor de visch zorgde, zoo schreef de journalist.

Verder had men niets ontdekt omtrent de verblijfplaats van Cuthbert Quain. Ik had natuurlijk mijn theorie niet aan de politie meegedeeld omtrent het verband, dat, naar ik vast geloofde, bestond tusschen Gasperini en den vermiste, want ik voelde mij hiertoe niet geroepen. Daarenboven stelde ik persoonlijk geen verder belang in Quain, dan dat ik in hooge mate begeerig was te weten wat er van hem geworden was. Voor Gasperini Londen verlaten had, was ik aan zijn huis geweest op een uur, dat hij hoogstwaarschijnlijk niet thuis zou zijn, en had aan de beide doofstomme Nubiërs een portret van Quain laten zien, dat ik uit een courant had geknipt. Door middel van teekens had ik hen aan het verstand weten te brengen, dat ik wenschte te weten, of zij hem van gezicht kenden, en of hij Gasperini ooit had bezocht. Uit gebaren die zij maakten, in antwoord op mijn vraag, had ik de overtuiging gekregen, dat de vermiste wel bij Gasperini aan huis was geweest, doch hoe lang geleden en hoe dikwijls, daar had ik niet achter kunnen komen.

Omstreeks dezen tijd gebeurde er iets zonderlings. Jeans, mijn knecht, in Half Moon Street, werd plotseling ziek. Hij was al verscheidene jaren in mijn dienst en was al dien tijd geen dag ongesteld geweest, en nu stonden de beide doktoren verlegen en konden den aard der ziekte niet bepalen; hij was zoo ernstig ongesteld, dat ik, op raad van mijn eigen dokter, er nog een dokter had bijgeroepen, om de diagnose vast te stellen. Hoewel zij het liever niet toegaven, zag ik zeer goed, dat zij beiden het geval geheimzinnig vonden. Jean's geval viel niet geheel onder atrophie, hoewel er wel enkele symptomen van atrophie aanwezig waren. Hij was altijd een zeer gezond man geweest, altijd zeer levendig naar lichaam en geest. Binnen een week nadat hij zoo plotseling ziek was geworden, was hij zoo weggeteerd, dat hij wel vel over been gelek — terwijl zijn denkvermogen langzaam scheen te verlammen.

Er restte nog slechts een ding om te probeeren, zeiden de doktoren eindelijk, en ik wist dat zij dit voorstel enkel opperden omdat zij teneinde raad waren. Misschien kon hij, om de een of andere onverklaarbare reden, plotseling niet meer tegen de Londensche lucht — zulke gevallen waren wel meer geboekstaafd, al waren ze zeldzaam. Misschien zou een verandering van lucht daarom heilzaam blijken. Waarom zouden ze de zee-kust niet eens probeeren? Waarom hem niet direct naar het een of andere rustige zeeplaatsje aan de Westkust van Engeland

gezonden, zooals Dawlish, Teignmouth of Torquay? Er was een sanatorium in Torquay, dat ze ten zeerste konden aanbevelen.

Derhalve viel de keus op Torquay. Wat eigenaardig was, bijna van het oogenblik af, dat Jeans Londen verliet, begon hij beter te worden. Toen ik dit den doktoren, drie dagen na Jeans' aankomst te Torquay, vertelde, zag ik dat ze veel verbaasder waren dan zij mij wilden laten zien. Uiterlijk bleven zij kalm, en de specialiteit had zelfs de brutaliteit, mij, terwijl hij mij recht in de oogen keek — te vertellen, dat hij wel verwacht had, dat de verandering van lucht en omgeving den armen kerel enorm veel goed zou doen! Ik had wel eens willen hooren wat zij tegen elkaar zeiden, nadat ik ze alleen liet. Ik zag ze in mijn verbeelding elkaar al aankijken, ieder met zijn tong in zijn wang, en elkaar gelukwenschen dat ze mij er zoo netjes tusschen genomen hadden. O, die specialiteiten!

Veertien dagen later was Jeans al zooveel beter, schreef zijn dokter te Torquay mij, dat hij mocht uitgaan in een duw-wagentje. Ook die dokter probeerde mij beet te nemen, door me indirect te verstaan te geven, dat dit hoofdzakelijk was toe te schrijven aan de goede verzorging, die Jeans in het sanatorium ontving, hoewel hij moest erkennen dat ook de uitmuntende lucht van Torquay wel iets had bijgedragen tot deze buitengewoon snelle genezing van den patient. Toch wist ik niet goed hoe ik het had — ja, feitelijk begreep ik er heelemaal niets van. Het was me te vlug. Jeans ziekte was zoo plotseling opgekomen, en de aard ervan was zoo geheimzinnig, dat er zonderlinge gedachten in mij opkwamen telkens als ik er over nadacht. Ik trachtte ze kwijt te raken, — trachtte mijzelf te overreden, dat mijn verbeelding mij parten speelde — dat de ziekte van den man werkelijk wel een heel gewone zou zijn, en dat de doktoren geen diagnose hadden kunnen stellen, omdat er waarschijnlijk eenige symptomen ontbraken, die anders plachten voor te komen.

Ongeveer drie weken nadat Jeans naar Torquay was vertrokken, kwam ik toevallig in de kamer, die hij op mijn verdieping in Half Moon Street bewoonde, en keek rond naar een vest, waarnaar ik overal tevergeefs gezocht had. De man was zoo eerlijk als goud, en, naar ik geloofde, was de knecht, dien ik gehuurd had om tijdelijk zijn plaats in te nemen, dit eveneens; maar het was me ingevallen, dat Jeans zonder opzet het vest voor een van zijn eigene had aangezien en het had weggeborgen bij zijn eigen kleren. Al de kleren, die hij niet mee naar Torquay had genomen, waren samen weggeborgen in een lade bij zijn overige bezittingen, en nu begon ik ze er allemaal uit te halen, in de hoop het vermiste kleedingstuk te vinden.

Het was er echter niet, en ik was op het punt mijn nieuwen knecht er bij te roepen om hem order te geven al de spullen weer weg te bergen, toen ik plotseling op den grond een enveloppe met een klein fleschje bemerkte, dat er half was uitgevallen. Ik nam het op met het voornemen het fleschje weder in de enveloppe te doen, toen iets me aandreef om het er geheel uit te nemen en te bekijken.

Er was een etiket op geplakt, met enkel de met inkt geschreven letter „B” — verder niets.

Dit kwam me vreemd voor, en nadat ik er de kurk met veel moeite had afgekregen, hield ik het fleschje onder mijn neus. Een vreemde — een zeer vreemde lucht trof mijn reukorganen. En toch kwam zij mij niet geheel en al onbekend voor. Het leek mij, dat ik nog zeer kort geleden die lucht ergens geroken had, want het had wel iets van parfum, een nogal lekker parfum. Ik hield het fleschje nogmaals onder den neus. Waar had ik die lucht toch geroken? Ah, ik herinnerde het mij! Plotseling herinnerde ik mij alles weder.

Dien avond bij Gasperini, den eersten avond dat ik hem was gaan bezoeken, was die lucht mij opgevallen, juist toen de kamer en al wat er in was voor mij begon te vervagen en ik het bewustzijn begon te verliezen. Ja! Er was geen vergissing mogelijk. Doordringende geuren roepen zeer levendig tafereelen en gezichten in de herinnering terug, en menschen die die geur gebruikt hebben. Deze geur, terwijl ik haar opsnoof, tooverde voor mijn oog Gasperini's kamer op, op dien avond, dien ik mij zoo goed herinnerde, en Gasperini zelf, die hoog boven mij uitstak, als een reuzen-silhouet. En voorts in de kamers de vreemde lichten, die al duisterder en duisterder werden; de goudvisschen, die al maar langzaam in hun kristallen kommen rondzwommen in nooit eindigende kringen; de nevelige gestalten der doofstomme Nubiërs, die zich hierheen en daarheen bewogen. Het leek mij, dat dit parfum het allerlaatste was, wat ik mij van dien geheimzinnigen avond herinnerde.

Nu merkte ik op, dat binnen in de enveloppe, die paarl-grijs was, zonder verder eenig opschrift er op, — een stukje papier stak. Ik haalde het eruit, in het idee, dat er misschien de een of andere aanduiding betreffende het gebruik van den inhoud van het fleschje op stond. Het was een half velletje postpapier van dezelfde kleur, en erop geschreven was niet een gebruiksaanwijzing, doch de volgende woorden, in een zeer nette vrouwenhand: „Neem iederen avond, voor ge naar bed gaat, zeven druppels, niet méér, in een wijnglas vol met water.”

Geen naam, geen adres, en zelfs geen initialen. Doch op het papier stond voorts nog: „Dit is strikt persoonlijk.” Deze vier woorden waren onderstreept.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

DE INGANG VAN HET VONDELPARK AAN DE STADHOUDERSKADE.

DE HALVE EEUW VAN HET VONDELPARK.

IS de kiem, waaruit eenmaal het totnutste schoonste park van Amsterdam zou groeien, iets vroeger gelegd, — met den 14den April 1864, toen de „Vereeniging tot aanleg van een Rij- en Wandelpark” als rechtspersoon werd erkend, kunnen wij eigenlijk eerst van den „eersten steen” gaan spreken.

Hoe weinig vijftig jaren ook zijn als geschiedtijdvak, een herdenking als die van het Vondelpark toont niettemin aan, hoe veel zo'n halve eeuw beteekent in het bestaan van een snelgroeiende stad. Maar niet minder, hoe meedoogenloos zij huishoudt onder menschenlevens en menschengeslachten: geen enkele van de oprichters der Vereeniging tot aanleg van een Rij- en Wandelpark heeft dezen dag, den vijftigsten jaardag der oorspronkelijke Vereeniging, mogen aanschouwen!

Het „in den beginne” van het Vondelpark voert ons terug naar den bloeitijd van de Buitensingels, die echter spoedig door hun vervaltijd zouden gevolgd worden. De Leidsche poort was in 1862 gesloopt; de Utrechtsche volgde, om plaats te maken voor het Paleis voor Volksvlijt en zijn omgeving. Ik geloof niet, te rekenen naar de vele bestaande afbeeldingen van dien tijd, dat die Buitensingels een onaangename en ongezellige wandelplaats uitmaakten en dat de Amsterdamer van die dagen ze eigenlijk wel wilde missen voor iets beters. Voor niemand waren ze feitelijk bijzonder veraf; wie thans alleen of met kinderen eens „buiten” wil zijn, moet zich vaak een uur wandelen of de noodige „trammetjes” getroosten om zijn doel te bereiken. Welke poort men ook uitstapte, men kwam overal aan zijn Buitensingel, wat zeggen wilde, dat men er vergezichten had doorzaaid van molens, grazend vee, weiden en water, — alles wat een Amsterdamer, die buiten wilde zijn, verlangen kon. Wie uitgebreider programma koos, zocht den Amstel, de Meer, de landwegen naar Amstelveen of Sloterdijk op. En was daar bovendien niet het, nu te weinig genoemde, fraaie plantsoen, dat bij de Haarlemmerpoort begon, zich om de Nieuwe (Wester) begraafplaats slingerde en eerst eindigde op het voormalige Blauw hoofd? Dat plantsoen, in welks midden zich het bloeiende „Welgelegen” met muziekzaal, buitenzitjes en wandeldreven bevond, bestond o.a. nog in 1873 en heeft plaats moeten maken voor het Westerkanaal en de saaië straten met kazernehuizen die nu dit stadsdeel uitmaken.

En niettemin deed de Vereeniging met den langen naam een hoogst nuttig werk en zag zij met ver vooruitzienden blik wat een groeiende stad als Amsterdam in de toekomst zou noodig

hebben en waarvoor latere geslachten haar nooit voldoende dankbaar konden zijn. Mocht ook reeds Van Domselaar ons verteld hebben van een dergelijk plan in de zeventiende eeuw, moge ook omstreeks 1830 de latere minister F. A. van Hall het initiatief hebben genomen tot het aanleggen van een groot park ten zuiden van den Overtoom, beginnende achter de Leidsche poort en eindigend bij den Amstelveenschen weg, iets noordelijker van het tegenwoordige Vondelpark (maandblad Amstelodamum van Februari 1914) de Vereeniging van 1864 kon herinneren aan het oud-vaderlandsche woord:

Het segghen is maer wint, maer doen dat is een dingh, en heeft den neergelegden zaadkorrel gelegenheid gegeven een krachtigen boom te worden.

Cijfers en feiten geven uit de geschiedenis van het Vondelpark en zijn verschillende uitbreidingen, — een geschiedenis, die veeltijds een lijdensgeschiedenis dreigde te worden, wat geen verwondering kan wekken als wij bedenken dat alles uit particuliere beurzen moest vloeien, — het is elders en vroeger op uitnemende wijze gedaan en in deze dagen door tal van pennen herhaald: het kan dus de bedoeling van dit korte artikel niet zijn. Maar wel moge even herinnerd worden aan de feestdagen van 1867, toen, in plaats van op de onttorende Torensuis, zooals eerst de bedoeling was, in het Rij- en Wandelpark het gedenkbeeld werd geplaatst van den genialen dichter, die er zijn naam aan schenken en het onder dien naam zoo populair zou maken. Het teekent toch wel belangstelling, dat de tijdgenooten van dit feit zoo verdeeld van meening waren omtrent de plaats. Hoe sommigen hem een plek wilden geven te midden van zijn volk, dat onder de dagelijksche werkzaamheden voortdurend aan hem herinnerd kon worden, en het een schande vonden den dichter „de poort uit te bannen”. En hoe anderen hem zijn plaats toedachten in de vrije lucht, waar „'t vroolijk vogelkijn” zong en het groene gras en „piepend kruid” een lust der oogen zou zijn, een lust dien de bloemenminnende dichter bij zijn leven te zeldzaam genoten had. Hij heeft er den 18den October (onthullingsdag) zijn beeld gekregen, — nu verscholen tusschen 't krachtig opgewassen geboomte — nadat den dag te voren bij het concert in zijn park o.a. zijn *Wiltzangh* was uitgevoerd, getoont door Verhulst. Hij heeft er ook zijn „eicken t'Amsterdam” gekregen, — met zooveel weemoed aan de kommerzieke Beurs afgevraagd, — en de lieve Amsterdamsche jeugd kan telken najaar antwoorden op de vraag of zijn bevoorrechte boomen wel vruchten dragen!... Wat al

beroemde voeten hebben op dien ont-hullingsdag den slappen bodem van het jonge park gedrukt! Beets, S. J. van den Berg prof. Brill, Hasebroek, prof. Heeremans, Ten Kate, Van Lennep, Schimmel, om enkel de bekendsten te noemen.

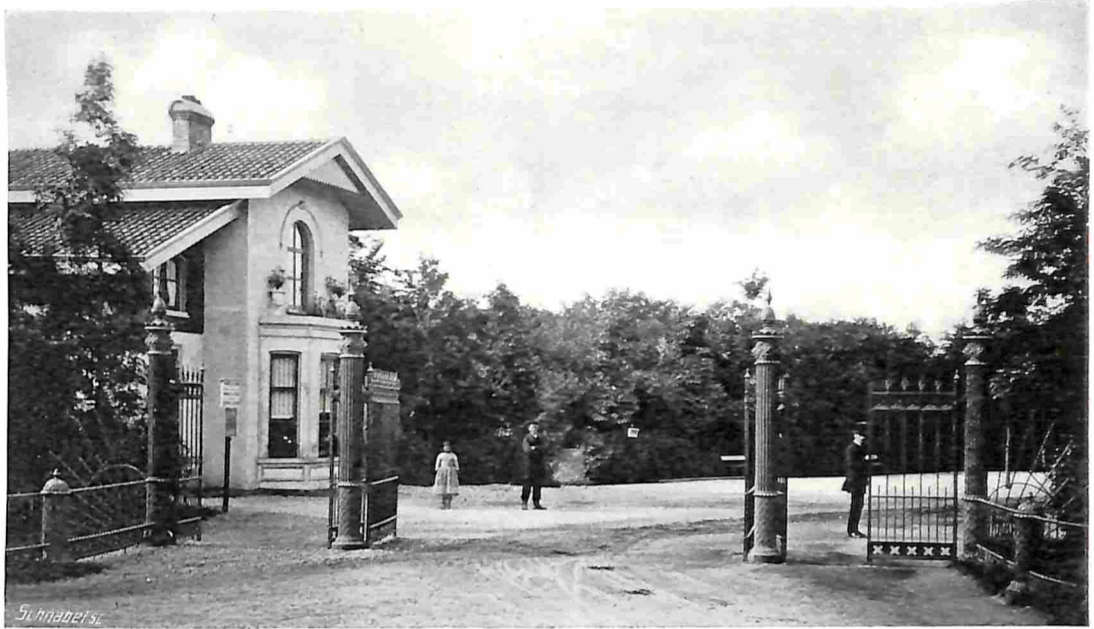
Wèl is het Rij- en Wandelpark tot wasdom gekomen in die halve eeuw, ondanks zijn slappen bodem en de bedenkingen, die er vóór zijn stichting gemaakt zijn in de keuze van de plaats! Een blik op de omgeving van Vondel's gedenkbeeld, toen en thans is als maatstaf genoeg. Hoe welig tiert er nu heester en boom en hoe brengt ieder seizoen — het late winterseizoen met zijn kornoeljes, zijn aconieten, zijn perken vol vroolijke, kleurige crocussen: niet uitgesloten — zijn bloemen. Al kan men het tot op zekere hoogte betreuren, dat hark en schoffel zoo weinig gelegenheid laten om ons meer „natuur” in het kunstwerk te brengen en dat de vijverkanten zoo nuchter en onbewassen zijn, niets gevende dan gras, gras en nog eens gras, — toch is er voor het wandelgrage Amsterdam veel te genieten, vooral in het stille morgenuur. En heeft men wel voldoende opgemerkt hoe fraai de iepen in de beide hoofdlanen, ter Noord- en ter Zuidzijde van het park, het vooral in de laatste jaren gaan doen; hoe heerlijk de benedenste takkenlagen zich welven gaan boven onze hoofden, beloften gevend voor kleine Middachter-alleen in de toekomst?

Waar vroeger slechts de veldleeuwerik opsteeg boven de vlakke weilanden — al kan men hem nog vlakbij, in de weiden van de Nieuwe Meer naar hartelust beluisteren, — zijn thans talrijke vogelsoorten het Vondelpark met hun vroolijke aanwezigheid komen verrijken en lang vóór ons hebben ze den stichters lof toegezongen voor hun edel denkbeeld: menschen en vogels te verblijden met een bosch van levend groen. Zou hun jaarlijks wederkeerend lied niet de vleidendste recensie zijn? . . . Al is — volgens Heimans en Thijssen in hun aangenaam boekje over 't Vondelpark, een tiental jaren geleden verschenen — in 1882 de laatste ooievaar uit het park verdwenen („het werd er hem te droog en te druk”) zijn gemis is wèl vergoed door vele andere vederdragers, tot den pestvogel en den wispelturigen nachtegaal toe. In dit opzicht vertoont ons lustoord alweer het beeld van beschaving en kunnen we een lijn van vergelijking trekken tusschen deze plek en ons vaderland in de vroegste tijden: uit wier en dras geweld, verdronken in moerassen, slechts door eibers en andere watervogels bewoond, maar van liever lede veranderd van karakter door krachtiger omwoning en de cultiveerende hand van den mensch! . . .

En nu? Het is geen vraag uit loutere nieuwsgierigheid, die ons doet rondzien en uitvorschen hoe ons Vondelpark in de toekomst zal zijn. Vijftig jaar lang is het Amsterdam een lust en een zegen geweest, en waar het aan den eenen kant natuurschoon wilde bieden als „bosch”, verloor het ons aan den anderen kant van het gevaar, dat ook hier, in onafgebrokenheid, lange, rechte, saaie, on-aesthetische stratenrijen zouden opdoemen, zooals de buurten ten Noorden en ten Zuiden er maar al te veel hebben opgeleverd. Maar dat stout bestaan hebben de stratencomplexen in de omgeving op den duur trachten te wreken; en men behoeft niet eens een plattegrond van Amsterdam vóór zich te nemen om op te merken hoe scherp de strijd geworden is tusschen park en bebouwing. Heeft niet nog zeer onlangs op een vergadering een bekend architect, de heer Weissman, betoogd dat het Vondelpark de stadsuitbreiding tegenhoudt? . . .

Het zou te betreuren zijn, zoo in den loop der jaren, óók al om de eischen van het verkeer, het Vondelpark in dien strijd terrein zou verliezen, maar wie het wèl meent met de vijftigjarige en hem gaarne nóg een halve eeuw, neen een onbezorgd voortbestaan toewenscht, vraagt zich toch met eenige ongerustheid af of dit dierbaar plekje grond wel steeds voldoende geëerbiedigd zal worden.

Gelukkig ligt er een uitweg in 't verschiep. Mocht de belofte spoedig in vervulling gaan, dat Sloten tot het grondgebied van Amsterdam komt te behooren, dan hopen we zeer vurig, dat in niet verre toekomst ook het Vondelpark nog een uitbreiding zal hebben, te beginnen met b.v. een soort „overbosch” op de plek van Schinkelhaven, welks verdwijnen al zoo vaak bij geruchte vermeld is, en voortgezet, over den Schinkel, hoewel

DE HALVE EEUW VAN HET VONDELPARK.
HET OORSPRONKELIJKE HEK AAN DEN INGANG BUITENSINGEL (THANS STAD-
HOUDERSKADE) OMSTREEKS 1870.

helaas met onderbreking van enkele straten, op de nu nog lachende weiden achter en terzijde van den Sloterweg. En als dan daaraan kon grenzen, met verbreding van den toegangsweg langs het kerkhof de Vraag, een nieuwe aanleg met de schilderachtige Nieuwe Meer (alleen dan door de gemeente Amsterdam beter gereinigd, onderhouden en onder toezicht gesteld) als omlijsting, dan voorzie ik hier een van de schoonste parken, die niet alleen Amsterdam en Nederland, maar ook geheel Europa kunnen bezitten. Doch wanneer zullen we van deze toekomstmuziek de generale repetitie beleven?
CORN. J. GIMPEL.

ZWAAN.

Een zwaan in 't dertel spel van schouw en brandend licht
Heeft dezen dag met wiekslag rijkdom mij gebracht;
Ik heb mij feester op een zomerfeest gedacht,
Die starend zat als naar een levend wit gedicht.

O, hoe de vogel glanzing droeg op schacht en schacht
En mij bereider werd van vreugd, dat ik 't gezicht
Niet wenden kon van vlerk en hals en veeren zacht,
En staag op hem mijn oogen hunkrend hield gericht. . . .

O, vogel zwaan, hoe perelt van uw leden 't water
En klapt g'uw vieugel met een dapper-klaar geklater!

Gij bloeit als witte leliebloei in zomervijver,
Of zeilt gelijk een boot de luchte dagen door;
In uw los kleed vangt gij den zoelen zonnegloor
En 's avonds drijft gij stil en traag, droom-schoone drijver!

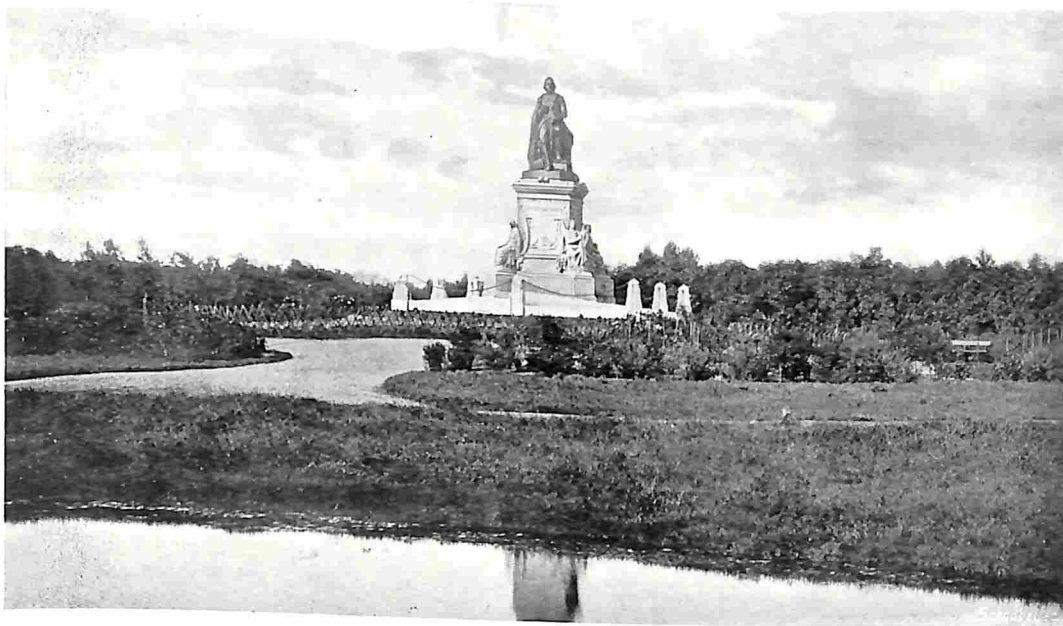
KÄTHE MUSSCHE.

Foto C. Steenbergh.

DE HALVE EEUW VAN HET VONDELPARK.
DE HET VORIGE JAAR VERBREEDDE LAAN TUSSEN STADHOUDERSKADE EN VAN
BAERLESTRAAT, VAN DE STADHOUDERSKADE AF GEZIEN.
HET HUISJE LINKS ALLEEN IS STEEDS HETZELFDE GEBLEVEN.

DE HALVE EEUW VAN HET VONDELPARK.
VONDEL'S GEDENKBEELD, KORT NA DE ONTHULLING IN 1867, HOOG BOVEN ZIJN
OMGEVING UITSTEKEND.

PAASCHEIEREN.

HUN ROL EN BETEKENIS IN OUDE PAASCHGEBRUIKEN.

(Slot.)

EEN rol van minder diepe betekenis, doch niet van minder omvang, hebben de Paascheieren gespeeld in talrijke spelen en gebruiken. Daarvan is het „eiertikken” wel het meest in zwang geweest. In Gelderland bloeide dit eigenaardige Paaschspel nog in het begin der vorige eeuw. Maronier schrijft daarover:

„Men had daarvoor bepaalde weiden „Paaschweiden” genaamd „zooals te Tiel de hooge weide, te Wageningen den Paaschberg, te „Arnhem de Praast. Daar kwam men in den namiddag van „Paasch-Maandag bijeen en vond er de noodige eieren te koop. „Iedereen vond er spoedig zijn maat. De eieren werden goed „onderzocht of ze niet gescheurd waren en wel sterke schalen „hadden. Men sloeg ze daartoe tegen de tanden. Dan vroeg „men: „spits of bol?” Als dit uitgemaakt was, ving, eerst voor- „zichtig, het tikken aan. Wiens ei brak, had het verloren en „moest zijn ei aan den ander geven”.

In Engeland en Duitschland, in Nederland en België, in Boheme en Zwitserland is het eiertikken een bekend spel geweest!

In Oost-Friesland heet de Paaschmaandag zelfs naar de eieren. Trouwens alle dagen der stille week hebben daar karakteristieke namen, welke wij hier voor de curiositeit weergeven: blau Mandag, geel Dingsdag, wit Midweek, gron Donnersdag, husenbusen Saterdag, hickenbicken Söndag, eiertrullen Mandag, all-op-eten Dingsdag.

Behalve het eiertikken is het eierlezen vooral in Duitschland een geliefkoosd gebruik geweest. Een groot aantal eieren werd op een lange rij gelegd (alweer op een weide of op de hei) met tusschenruimten van 2 of 3 voet. Aan 't einde van die rij kwam een mand te staan. De wedkamp bestond hierin, dat de eene deelnemer heen en terug moest loopen naar een naastbijgelegen dorp, terwijl de ander in dien tijd de eieren een voor een in de mand moest brengen zonder ze te breken. Een enkele maal moesten ze geplaatst worden in den schoot van een jong meisje. Na afloop werden de eieren gezamenlijk opgegeten en was er spel en dans.

Hoe oud en geliefd dit „eierlezen” was, blijkt uit een oud Duitsch preekenboek (Berlinger II):

„Was ist diesz anders als eine unaus- „sprechliche Osterfreud und fröhliche „Schaulust die Christus seinen Jungern „hat anrichten wollen. Oder uns viel- „mehr hierdurch hat wollen Anleitung „geben zu einem zuverlässigefn Freu- „denspiel dergleichen unsre frommen „Voreltern und Vorfahren zu dieser „fröhlichen Zeit gemeinlich pfligten an- „zustellen, und annoch an vielen Orten „gebräuchlich und üblich ist”.

In Friesland heeft langen tijd het eiertrappen bestaan. Een aantal eieren werd op een rij gelegd met circa een voet tusschenruimte. De mededingers moesten langsdierijloopen en overde eierenstappen. Wie de minste fouten maakte was winner.

Ook uit tal van liedjes blijkt de populariteit der Paascheieren. Het meest bekende liedje is wel het volgende palm-paasch-liedje:

Palm-palm Paschen
Ei koerei.
Over eenen Zondag
Dan hebben wij een ei.
Een ei is geen ei,
Twee ei is een halfei.
Drie ei is een Paaschei.

Het is in dit liedje dat weer het verband naar voren komt met de Christelijke symboliek. Volgens Dr. Boekenoogen zinspeelt het refrein op de H. Drie-eenheid: één goddelijk wezen is nog niet de godheid, Vader en Geest zijn één, maar Vader, Zoon en Geest te zamen vormen God.

Waar die zinnebeeldige betekenis van het Paaschei het gebruik zoozeer bestendigd heeft, daar baart het verwondering, dat in het nog bestaande gebruik geen spoor daarvan meer is terug te vinden, zelfs niet, zij het ook op gebrekkige wijze, op de versierde eieren der banketbakker.

C. VREEDENBURGH. JR.

ZAAIENDE DIEREN.

G EIBEL zingt in een zijner schoonste liederen, waarbij Robert Schumann een lieflijke melodie schreef, van de „stille Wasserrose” de waterlelie, die in het zilveren maanlicht op het blauwe meer rust, terwijl een witte zwaan zingend om haar heen drijft. De witte bloem verstaat de klagende zangen van den zwaan niet, en het lied eindigt met een vraagteken, zooals wel eens meer met liefdes-geschiedenissen het geval is.

Een koel, beredeneerd verstand ziet niet het minste verband tusschen zulk een waterlelie en een zwaan. „Zoo'n bloem is een waterplant, die niets met onverstaanbaar zingende vogels heeft uit te staan”. Maar dat is toch zoo niet. Er is wel degelijk een vogel met wien de waterlelie veel heeft uit te staan. Dat is echter niet de zwaan, maar het waterhoen. Beiden worden bijna altijd samen op vijvers en meren gevonden. Het waterhoen en de waterlelie zijn innig verbonden vrienden.

Als men op een vijver in het bosch de groote bladeren en helderwitte bloemen van de waterlelie of plompen op het water ziet drijven, rijst als van zelf de vraag op, hoe die bloem daar gekomen is, wie haar gezaaid heeft? En zien wij dan verder om ons heen, dan vragen wij, hoe hier op deze plaats dit kruid, en daar die struik gekomen is; tusschen de pijnboomen de eik, en een hazelnoot midden onder de beuken? Wie zaaide dat alles tusschen elkander?

Vele zaden van boomen en struiken worden door den wind voortgedragen en zijn er op ingericht, dat zij gemakkelijk op den adem van dien zaaier kunnen zweven. Maar dikwijls zijn de zaden veel te zwaar om door een wind uitgestrooid te worden, terwijl de verbreiding ook niet aan de andere groote kracht: het water, kan toegeschreven worden.

Dat is het geval met de waterlelie. Zoodra de zaaddoos van de bloem rijp geworden is, springt zij open, en laat haar inhoud in het water vallen, en de zware korrels zinken terstond naar den slijkerigen grond, van waar zij niet van andere wateren overgebracht kunnen worden.

Maar op bijna alle wateren, waar de waterlelie bloeit, leeft ook het waterhoen rustig met de zijnen in zijn nest tusschen het

Foto C. Steenberg.

DE HALVE EEUW VAN HET VONDELPARK.
VONDEL'S GEDENKBEELD IN 1914. DE BOOMEN RONDOM ZIJN OPGESCHOTEN EN HET
VOETSTUK VAN HET BEELD IS AAN VERVUILING PRIJSgegeven.

riet. Hij en zijn jongen loeren ijverig op de eerste zaden der bloem. Zoodra de zaaddoos in het water zinkt om te rijpen, vallen zij er op aan, maken haar met hun scherpe snavels open en halen hun lievelingsvoedsel er uit. De zaden zijn echter van een wit-kleeverig vocht omgeven. Daardoor blijft er wel eens een korreltje aan den snavel of de veeren van een hoentje zitten, en zo brengt de vogel, als hij op zijn nachtelijken zwerftocht van den eenen vijver naar den anderen vliegt, de zaden naar andere wateren over, waar zij zinken en in het volgende voorjaar ontkiemen. Hij zorgt dus onbewust voor de uitbreiding van zijn lievelingsplant.

Op dergelijke wijze verbreiden lijsters en andere vogels de mistel, een woekerplant, uit welke vrucht de vogellijm bereid wordt. En evenzoo gaat het met de jeneverbessen, die zelfs nadat zij het spijsverteringsproces in het lichaam der lijsters ondergingen, hun groei-kracht nog niet verloren hebben. Zoo vindt men in de bosschen en op heuvels dikwijls jeneverbessen groeien, die de mensch daar niet plantte; maar die er door vogels onwillekeurig gezaaid werden.

Ook het klimop, dat wel op ontoegankelijke rotsen en oude bouwvallen gevonden wordt, is daar op de boven omschreven manier, door lijsters gezaaid, en de rozen, die vóór de voltooiing van den Keuschen dom boven op een der torens groeiden, waren ook door vogels daarheen overgebracht.

Toen de Spanjaarden zich in Chili vestigden, plantten zij appelboomen in den omtrek hunner woningen. Nu vindt men dezen boom, die vroeger daar te lande niet inheemsch was, diep in de bosschen, ver van alle koloniën. Hij is daar niet door menschen, maar alleen door vogels geplant.

Toen de Nederlanders op de Molukken de muskaatboonen vernielden, om hun eigen beperkte plantage daardoor in waarde te doen stijgen, verijdelden de muskaatduiven dit ultra-beschermd plan. Deze vogel is verzot op rijpe muskaatnoten en wist die op de plantage machtig te worden. De noten verliezen hun kiemkracht niet in de maag der vogels, en zoo kwam net, dat in de streken, waar men het vernielingswerk met bijlen en vuur had verricht, weldra opnieuw muskaatboomen groeiden.

Vóór vele daarden is het medeamaken van het spijsverteringsproces der vogels eer voordeelig dan schadelijk. De gewone hagedoorn, b.v. welks zaad twee jaar in den grond moet liggen eer het ontkiemt, ontspruit reeds na een jaar, als het eerst door vogels is opgegeten. Engelsche landbouwers bemesten daarom de akkers, die zij met hagedorens omheinen willen, met mest van kalkoenen, aan wie zij de bessen van den hagedoren te eten hebben gegeven.

Dat jonge eiken midden tusschen beuk- en not- of andere boomen groeien, is dikwijls het werk van ekster en eekhorntjes, die soms onder het mos een kleinen voorraad zaden verbergen, maar later de plek vergaten, of door een of ander ongeluk verhinderd werden het verzamelde weer op te zoeken; de vergeten zaden ontkiemen en werden boomen.

Overneming verboden.

C.

Foto C. Steenberg.

DE JONGE VOSSEN VAN MEJ. ENSCHEDÉ TE SANTPOORT ZONDER OOGKLEPPEN EN OPZETTEUGEL.
EEN VOORBEELD TER NAVOLGING.

Nog eens: Weg met de Oogkleppen!

HET is ons aangenaam, onzen lezers hierbij eenige afbeeldingen te kunnen aanbieden van de jonge volbloedige vossen van Mej. Enschedé te Santpoort, bij welke dadelijk, nadat men er het artikel: „Oogkleppen bij paarden” in ons nummer van 7 Maart l.l. gelezen had, met het rijden zonder oogkleppen een proef is genomen, welke proef, zooals wij reeds mededeelden, uitstekend geslaagd is.

Wij willen niet nogmaals wijzen op de nuttelosheid en het gevaar van dit tuigaanhangsel, dat de paarden aarzelend en vreesachtig maakt, hun vaak tot een kwelen en hen geheel onnoodig dwingt in het halfduister te leven. De afbeeldingen tonen duidelijk, dat het niet alleen dwaas, maar ook leelijk is, de trouwe mooie paarden-oogen achter leeren kleppen te verbergen.

In de „Nederlandsche Sport” lezen wij dezer dagen dat men onlangs op het Concours Hippique te Parijs warme hulde bracht aan de spannen, die zonder oogkleppen verschenen. Juist daar kon men er zich van overtuigen, hoe vrij, zeker en vrolijk de paarden zonder oogkleppen rondliepen.

Wij ontvingen over deze kwestie nog het volgende schrijven van de firma F. Korff & Co., de fabrikanten van de bekende Cacao, waaraan wij hier gaarne een plaats geven.

Amsterdam, 28 Maart 1914.

Aan de Redactie van het Weekblad „Buiten”,
Amsterdam.

Mijne Heeren,

Naar aanleiding van uw artikeltje in uw blad No. 13, dd. 28 Maart, getiteld: „Weg met de Oogkleppen” deelen wij U mede, dat wij reeds lang, vóórdat wij uw stuk lasen in uw nr dd. 7 Maart, tot het wegnemen van de oogkleppen der paarden waren overgegaan.

Dit deden wij naar aanleiding van een artikel in één der buitenlandsche bladen en wij hebben op een goeden dag het besluit genomen om al onze 8 paarden van dezen plaag te ontdoen. Het resultaat was schitterend! Weliswaar waren de paarden in de eerste dagen een weinig schrikachtig, doch toen wij zonder zweep lieten rijden waren de paarden na drie dagen geheel gewend en is het ons op den duur gebleken, dat niet alleen de paarden absoluut schrikvrij waren, doch dat bovendien de gang rustiger werd dan voorheen.

Thans hebben wij onze 8 paarden weggedaan en hiervoor vracht-auto's in de plaats genomen. Voor reserve kochten wij echter dezer dagen een jong paard, dat wij, hoewel dit van het land kwam en nimmer in de stad gereden had, direct van z'n oogkleppen ontteden.

Ook hier weder hetzelfde gunstige resultaat. Het paard, hoewel jong en vurig, was binnen enkele dagen volkomen rustig en hoewel onze vracht-auto's het geregeld op ons terrein voorbijsnoren, hebben wij nimmer last ondervonden.

Wij geven U volgaarne toestemming om onze bevindingen in uw blad te publiceeren, hopen, dat zulks moge

Foto C. Steenberg.

DEZELFDE VOSSEN MET OOGKLEPPEN EN OPZETTEUGEL

WINTER IN EEN GASSE VAN OUD-DANZIG

bijdragen tot het algeheel afschaffen van deze marteling.
Hoogachtend, (w.g.) F. KORFF & Co.

Wij hebben hieraan slechts weinig toe te voegen, slechts een dringend verzoek aan alle paardenvrienden: „Breekt met den sleur!”

IN OUD-DANZIGS „GASSEN”.

WIE over Danzig, de aloude reeds in 907 als Gyddanzc vermelde stad, wil schrijven zal zeker niet zwijgen over het bouwkundig schoon, dat Danzig nog in zijn bochtige straten en intieme pleinen, aan zijn schilderachtige kaden en zijn Mottlau-oevers, in zijn kerkelijke en wereldlijke gedenkteekenen, maar vooral ook in zijn tot hoogste trap van ontwikkeling gekomen patricierhuizen uit de 17e en 18e eeuw ten toon spreidt.

Hij zal met u dwalen door de oude straten, waar iedere schrede u voor een ander stratenbeeld brengt, boeiend door een immer wisselend huizenschoon; hij zal met u stilstaan voor de rijk gebeeldhouwde balustrades, de prachtige smeedijzeren hekken, de rijk geornamenteerde leuninggen der speciaal voor Danzig zoo uiterst belangrijke „Beischläge”, en natuurlijk zal hij zijn beschouwingen eindigen met de verzuchting, dat er nog ó zooveel meer van te vertellen was, maar dat hij zich beperken moest tot eenige algemeenheden en enkele uit de overstelpende veelheid van het gebodene gegrepen détailvoorbeelden.

Want Danzig is een rijke, een wonderrijke stad, die haar historisch karakter tot op onze tijden met een groote piëteit voor het roemruchte verleden heeft weten te bewaren in haar onovertroffen afgesloten straten-beelden; waar rechts en links hoge renaissance-, baroc- en rococogevels oprijzen en waar het oog geboeid wordt door gothische poortjes, die doorkijkjes geven in bochtige straatjes of van het verkeer verstorven pleinen.

En hoog boven de huizenzee verheffen zich de stoere, streng gothische bouwonderen van Danzigs 26 bedehuizen, getuigend van den vromen zin en het steeds innig vertrouwen op God der inwoners.

Hoog op die torens heb ik er den omtrek overzien, doch weinig kans zie ik hier in enkele regelen een beeld te geven van de heuvels en bosschen rond Danzigs aloude veste.

Gewandeld heb ik er over de Königshöhe achter Langfuhr, getoefd heb ik in de koninklijke tuinen van Oliva en ontroerd was ik door het vriendelijk idyllisch dalzicht op den Strauchmühle, van den Karlsberg af. Steeds verder lokten mij de kronkelende woudwegen en zoo bereikte ik Zoppot.

En komend in de meer onmiddellijke nabijheid van dit door de natuur begenadigde zee- en boschoord, geboeid door het eeuwig afwisselend spel van het zachtjes uitloopen der wit beschuimde golven op het vlakke strand; gevangen door de stille schoonheid van het vriendelijk landschap aan der heuvelen voet, dat zich ginds in den landtong van Hela vèr zeewaarts uitstrekt en dáár bij den steilen Adlershorst zich afgebroken ziet in een steilkust, begreep ik, hoe de wereldbereisde Humboldt bij dit vriendelijk

samengaan van zee, strand, boschrijke heuvelen en in groen verscholen villadorpen kon verklaren, dat deze streek de vergelijking met die der schoonste van Europa glansrijk kon doorstaan en wie ééns daar getoefd heeft op een zonnigen achtermiddag zal begrijpen, hoe méér dan één natuurliefhebber Danzigs omstreken misschien geleid door de zoetvloeienden naam van Oliva betiteld heeft met: „De Riviera van de Oostzee”.

Maar een beminnaar van oud-architectonisch schoon zal steeds zich weer aangetrokken gevoelen tot die schilderachtige „Beischläge-gassen”, waarvan we er hier enkele in beeld den lezer nader brengen. Daar, in het hartje van oud-Danzig, waar het moderne leven van trams en auto's niet doorgedrongen is, staan ze in lange rijen de vijf, zes verdieping hoge gevelhuizen uit de dagen van Danzigs glorie als koningin van den Weichsel!

Welk een rijkdom aan bouwkundige motieven laten zij den kenner zien, hoe grillig teekenen zich de topgevelschaduwen af op de oude keibestrating en hoe mooi en decoratief staan er de onregelmatig verspreide boomen, waaronder eens de 18-eeuwsche koopmansfamilies na gedanen dagarbeid een luchtje schepten.

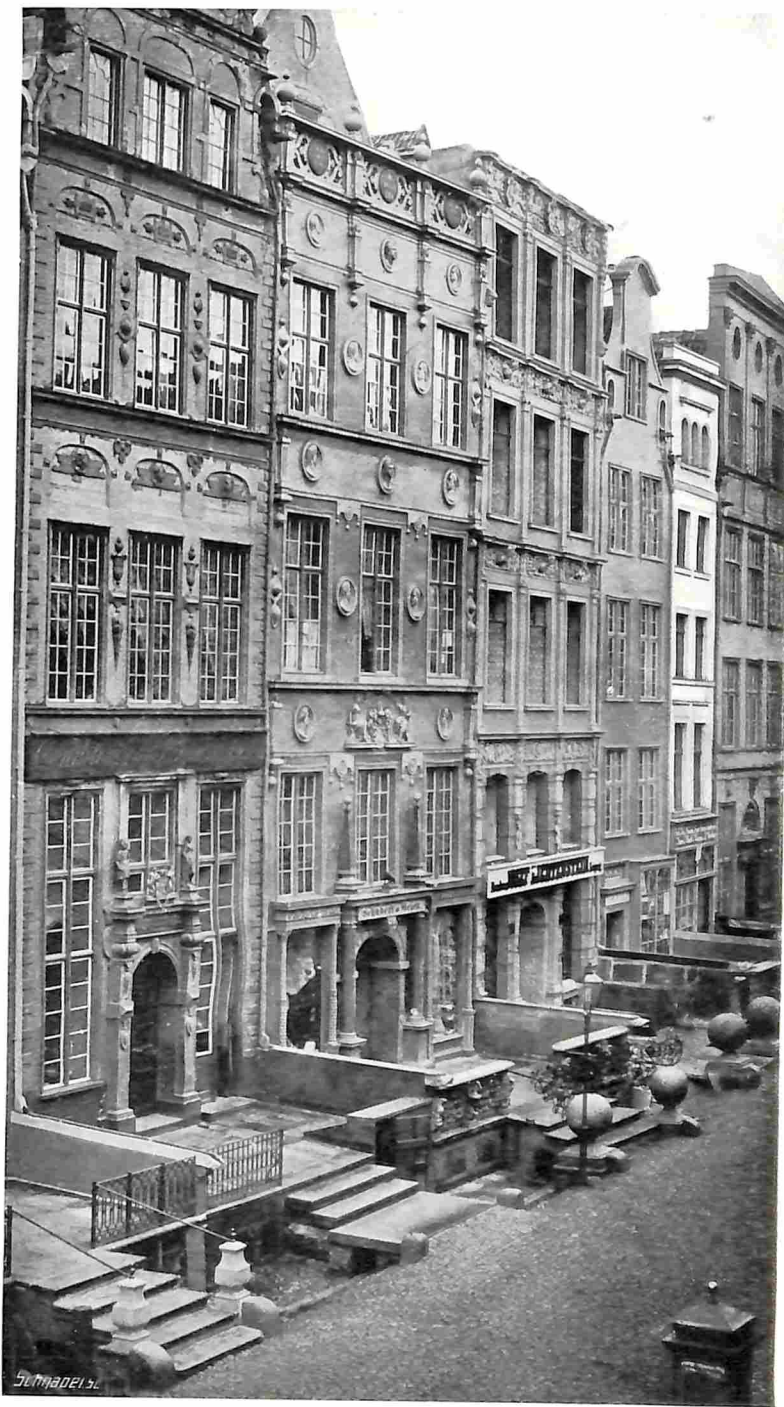
Die Beischläge geven aan het stadskarakter al eene heel eigenaardige moeilijk te omschrijven ongewoonheid... zij spotten met iets wat op een rooilijn gelijk, ze weten niet van gelijk en gelijkvormigheid, maar laten zich zien in hun tot sterkste uiting gekomen individualiteit.

Stoepenschoonheid van grootste afwisseling geven ons Danzigs oude straten te genieten en menig architect, menig schilder of oudheidsvorschcr heeft zijn vreugde gevonden in een herhaalde wandeling door de intieme Frauen-Heilige Geist-, Brotbänken- of Jopengassen, en ieder vreemdeling staat hier met bewonderende blikken op te zien naar den massalen St. Mariadom, die breed enforsch zich losmaakt van het huizengewirwar en meer dan één straat en beeld op schoonst gedachte wijze afsluit.

Zoo is het oude Danzig, aan alle oevers van den Mottlau, zoo-wel als rond zijn statigen dom een stad gebleven van een wonderen rijkdom aan architectonisch schoon uit voorbije eeuwen.

Haarlem.

D. J. VAN DER VEN.

OUDE HUIZEN IN DANZIG.

Zwarte Holland- sche Hoenders.

VAN de Hollandsche Hoenders zijn het voorzeker de zwarte, die de laatste jaren meer en meer op den voorgrond zijn gekomen. In hoofdzaak schrijf ik dit daaraan toe, dat zwart als eenkleurig het gemakkelijkst is te fokken, aangezien men niet te kampen heeft met teekening en meerdere kleuren, hetgeen vooral bij de pellen lang niet gemakkelijk is te bereiken en men bij de lakenkleurslagen ook al zijn moeilijkheden ondervindt met het kweeken.

Men ziet dikwijls, het gemak dient den mensch, dat niet iedereen genoeg geduld bezit om hoenders met fraaie teekening te fokken en toch is het voor een goed liefhebber een groote zelfvoldoening om met iets voor den dag te komen, dat velen niet, zoo spoedig kunnen bereiken. Echter moet men niet denken, dat zwarte Hollandsche Hoenders van prima qualiteit zoo'n eenvoudige fokkerij is — zeker niet!

Vooraf niet om deze te verkrijgen met een *elegant* en *gestrekt model*, niet van die groote verkrijgen zooals de Engelsen ook te zien geven, maar bepaald slanke, want een ander model is voor mij ondenkbaar, op niet te lage zwarte glimmende pooten (1), voorzien van een fijne smal gevormde rozenkam met lange rechte punt, de kam regelmatig bezet met kleine doortjes (puntjes) zonder kuilen, vervolgens met fraaie ronde, witte ooren ter grootte ongeveer van een gulden, de oogen donker bruin en de kleur van het gevederte goed zwart met een groenen glans overdekt (kevergroen), dat noemt men dan zwarte Hollandsche Hoenders, eerste klas.

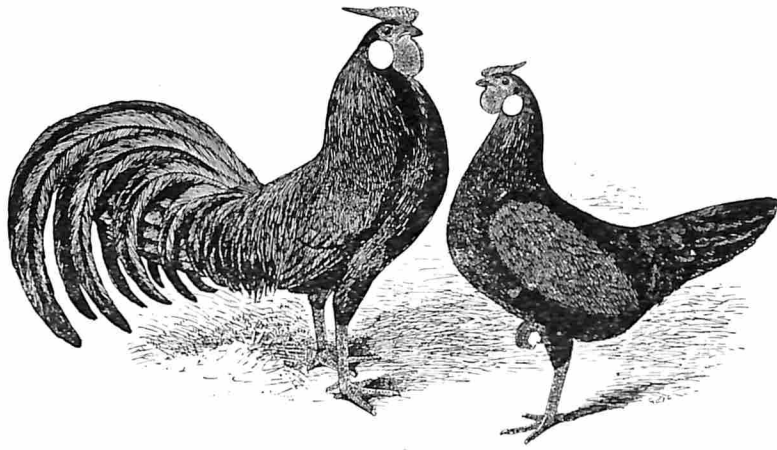
Ook de kinlellen zijn rond, niet lang zooals bij de Leghorns, de staart is vol en van fraaie lange sikkelveeren voorzien; afhankelijk gedragen mag de fraaie niet op den grond zweven, terwijl het zadel rijk met lange afhangelende veeren bezet is.

Hetgeen hierboven opgenoemd is van den Haan, geldt hoofdzakelijk ook voor de Hennen, alleen de kam is natuurlijk klein, de ooren hebben de grootte van ongeveer een tienstuiverstuk en de staart moet niet te smal maar ook niet te breed zijn, vrij kort, goed naar achteren gedragen; zadelveeren komen bij Hennen natuurlijk niet voor.

Sommige hennen hebben een waaivormigen staart, wat zéér leelijk staat en afkeuringswaardig is, andere bezitten er meer een in den vorm van een fazantenstaart, wat ook al niet goed is te keuren, weer anderen hebben soms een paar lange veeren (soort van sikkelveeren) in den staart, die doen denken dat mejuffrouw hen eerst neiging gevoelde Haan te worden; een en ander zijn punten van afkeuring, waarop bij de beoordeeling der hennen zéér gelet wordt.

De kleur van het gevederte der hennen verlangt men over het geheele lichaam groen-glanzende zwart.

Purper of violetglans in het gevederte komt veel voor; is echter een punt van afkeuring.

ZWARTE HOLLANDSCHE HOENDERS.

Men kan in 't algemeen zeggen: hoe meer wit de kuikens in de eerste dons veeren bezitten, des te meer kans bestaat er, dat ze later voortreffelijk in kleur zullen worden. Levertraan door het weekvoer, van de vierde week af, heeft een gunstigen invloed op de ontwikkeling van de veeren.

Bij hoenders met harde korte veeren heeft men nooit te hopen, dat een zachte groene glans zal verschijnen.

Thans nog een woord tot besluit.

Ons zwart Hollandsch Hoen is een nationaal ras. Van de vroegste tijden af zeer geliefd in Engeland, maar zooals onze Engelsche fokkers steeds doen: indien zij een ras importeerden, trachten ze dat altijd naar hun inzicht te verbeteren. Eerst zijn ze daarin vrijwel geslaagd: fijner vorm van kam, grooter ooren, beter geveerde, hebben ze er ingebracht, echter zooals het wel meermalen gebeurde, op 't laatst gaat men de zaak overdrijven. Sommigen zijn gaan fokken op grooten vorm, zoodat men meermalen dieren ziet, zoo plomp, dat geheel het elegante model van Hollandsch Hoen is verdwenen. Men heeft ze ook gefokt met zulke enorme ooren, dat zij ons meer doen denken aan Minorca's en Spaansche witwangen; in plaats van rond zijn ze zeer langwerpig geworden, en 't gevolg is ook, dat al die dieren met zulke buitengewoon groote oorschijven, slechts korten tijd, hoogstens een jaar goed in de ooren bleven en dat ze bovendien spoedig wit in 't gezicht vertoonden — een Hollandsch Hoen moet een flink frisch rood gezicht bezitten.

Door al die overdrijving om de ooren groot te krijgen, zijn vanzelf de kammen tegelijk zéér breed en grof geworden; ook in het gevederte heeft men roode veeren gebracht, alles ten gevolge van het geknoei met de kruisingen en de zucht om steeds naar vermeende verbeteringen te streven: daardoor heeft men het ras bedorven, maar gelukkig is men van die dwaasheid teruggekomen en zal een ernstig fokker, die natuurlijk het origineele elegante ras wil behouden, wel zoo verstandig zijn dergelijke beest niet aan te koop, ten einde zijn stam niet te bederven.

Fouten: Te zwaar, geen elegante vorm, laag op de pooten, hooge of scheeve staart, wit in 't gezicht, rood in de ooren, kleine oogen, grove en slecht gevormde kam, te lange kinlellen, lichte oogen, ander gevederte dan fraai zwart, andere kleur dan donkere pooten.

Overneming verboden.

C. J. G. REPELIUS.

1) Bij oudere dieren worden de pooten lichter, zoodat bij de beoordeeling daarmee rekening moet worden gehouden.

Het Huis te Riviere en de Burg van Mathenesse te Schiedam.

IN de 11^e of 12^e eeuw, toen het land, waar nu Rotterdam en Schiedam staan, telkens onder water liep, werd, waarschijnlijk op kosten van den graaf, aan den Maas-oever nabij de Nieuwe Schie een kasteel gebouwd, dat „het Huis te Riviere” genoemd werd.

Uit een giftbrief van Aleid van Henegouwen van 1273, blijkt, dat het toen reeds geruimen tijd moet hebben bestaan. Het was leenroerig van de graven van Holland en werd door hen geschonken aan de heeren van Mathenesse. Het werd in 1339 door Willem IV in leen gegeven aan Diederik van Mathenesse en vermoedelijk gebruikt als tolhuis, zooals er zich meerdere langs de rivieren bevonden, maar dat kan niet lang geduurd hebben, daar er zóoveel grond aanslibde, dat daar omstreeks 1216 eene kerck werd gebouwd en daaromheen een dorp, dat den naam kreeg van Ouderschie of Overschie.

In de 12^e eeuw werd ten zuiden van

HET HUIS TE RIVIERE OMSTREEKS HET JAAR 1500.
Naar de schilderij in het Museum te Schiedam.

Schiedamsche
Foto C. Steenbergh.

DE RUÏNE VAN DEN BURG VAN MATHENESSE TE SCHIEDAM, VAN BINNEN.

het huis te Riviere, een ander kasteel gebouwd, het huis Mathenesse, waarvan de indrukwekkende bouwvallen nog te vinden zijn aan het einde van de Broersvest, achter de Hoogere Burgerschool te Schiedam.

Het werd gesticht door Jacob van Wassenaar die het schonk aan zijn zoon Philips, welke als de stamvader van het geslacht van Mathenesse kan worden beschouwd.

In 1339 werd, zooals we zeiden, Diederik van Mathenesse met het huis te Riviere beleend, dat toen den naam verkreeg van het nieuwe „huis van Mathenesse”, in onderscheiding van het oude, dat ook Uijternesse genoemd werd. Het huis te Riviere is vermoedelijk door de Hoekschen gesloopt en later door de Maas verzwolgen. Het huis Mathenesse heeft het langer uitgehouden en eene belangrijke rol gespeeld in het grafelijk tijdperk.

Eigenlijk verliest zich de oorsprong van beide huizen in den nacht der eeuwen. Immers, latere geschiedschrijvers meenen met zekerheid te kunnen aantoonen, dat het huis te Riviere niet gelegen was ter plaatse, waar zich nu nog eene boerderij van dien naam bevindt, maar hetzelfde was, als de burg van Mathenesse.

In 1346 werd het kasteel door gravin Margaretha in leen gegeven aan Daniël van Mathenesse. Inmiddels was het geslacht in aanzien gestegen en bezat vele goederen aan gene zijde van den in 1281 opgehoogden Westzeedijk, blijkens een verlobbrief van 1347 van hoogheemraden van Schieland om de landen te mogen bedijken.

Onder de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten had het kasteel het hard te verantwoorden. Bijna alle edelen kozen partij voor Willem V en de Kabeljauwschen. De meeste edelen, wier macht door het toenemend aanzien der steden aanmerkelijk was verminderd, schaarden zich aan de zijde van Margaretha. Mathenesse evenwel voegde zich met eenige edelen bij Willem V, waardoor hij bij dezen in groot aanzien kwam.

Het kasteel werd meermalen bestormd en deerlijk gehavend; maar de graaf schonk in 1355 eenige landerijen om daarvoor het slot te herstellen. Graaf Albrecht echter wilde het niet in handen laten van het Kabeljauwsche geslacht

van Mathenesse en schonk het in 1385 aan Wouter van den Berghe, onder voorwaarde, dat hij het voor hem en zijne gemachtigden ten allen tijde moest openstellen. Misschien is hieraan niet altijd voldaan. Althans toen Albrecht, ter wille van Aleid van Poelgeest, van partij veranderd was, viel van den Berghe in ongenade en kwam het leen weder aan den graaf en omstreeks 1393 werd Mathenesse er weder mee beleend.

Toen de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten onder Jacoba van Beijeren met vernieuwde woede waren uitgebroken, werd het slot opnieuw bestormd. Adriaan van Mathenesse had zich bij Philips van Bourgondië aangesloten en hem belangeloos geholpen, waarvoor de hertog als belooning zijn kasteel liet herstellen. Ook benoemde hij hem, nadat Jacoba van al de staten had afstand gedaan, tot baljuw van Schiedam.

Zoo vertoonde zich het kasteel omstreeks het jaar 1500 in vollen luister en zien wij in onze verbeelding den slotheer met den rood en wit gevederden helm, leunende op zijn schild met rooden band, beladen met drie gouden sterren, op een veld van zilver, terwijl de gouden sterrenbanier wapperde van de tinnen van het kasteel.

Kort daarna werd de burg verlaten en vestigden de heeren van Mathenesse zich metterwoon te Leiden.

Op een plattegrond van het laatst der 16^e eeuw komt het slot reeds voor als ruïne en het ligt dus reeds meer dan drie eeuwen in puin.

Nadat in 1671 de jongere tak met den 4-jarigen Jan van Mathenesse was uitgestorven, overleed in 1687 de laatste mannelijke afstammeling van den ouderen tak, Gijsbert van Mathenesse, op gevorderden leeftijd en in hoog aanzien. Hij werd in de St. Pieterskerk te Leiden begraven. Zijn boedel bleek niet voldoende om zijne schulden te betalen en werd in Januari 1688 te Delft ten bate zijner crediteuren verkocht. De stad Schiedam kocht de bouwvallen met eenige landerijen en de heerlijkheid Oud en Nieuw Mathenesse voor 13400 gulden.

Zoo was dan een der oudste en aanzienlijkste geslachten van Holland voor altijd ondergegaan en herinneren de verwoerde puinhoopen van het eens zoo trotsche kasteel aan vervlogen grootheid, waarvan de dichter van Pellecom zong:

O Bouwval, o vergrijsde muren,
Die, dik met riet en mosch bedekt,
Den stroom des tijds niet kon verduren,
Wier aanblik kille huivering wekt....

In 1893 en later, bij den aanleg der stads bemaling in 1909, werd een stuk muur afgebroken en kwamen eenige voorwerpen te voorschijn, die in het Oudheidkundig Museum te Schiedam worden bewaard, o.a. een gouden ring met het wapen van Mathenesse, eenige aarden kannetjes en scherven, een paar drinknappen, dolken, affuutstukken en een aantal steenen werpkogels.

Ook werden de onderbouw van een brug en de fondamenteen, vermoedelijk van de stallen, gevonden.

Toen werd ook een „vermoedelijke” plattegrond van het kasteel opgemaakt, waarop o.a. voorkomen de slotkapel, ridderzaal, gevangenis, vluchtgangen, de stallen enz.

Mogen de bouwvallen verder voor sloopershanden worden bewaard

K. L. SCHAMP.

Overneming verboden.

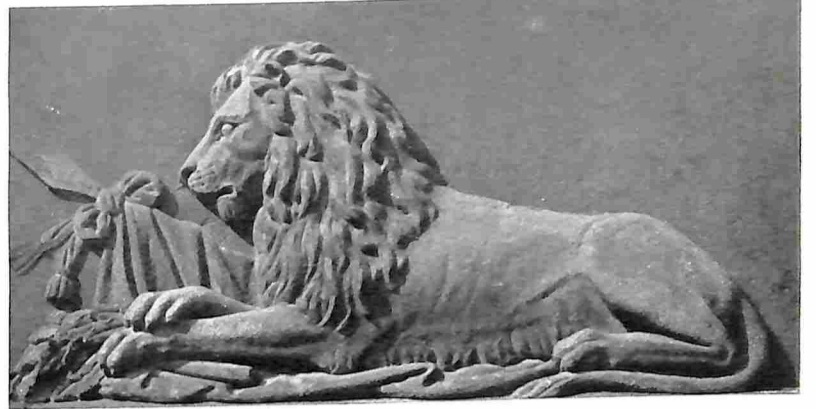

Schiedamsche
Foto C. Steenbergh.

DE RUÏNE VAN DEN BURG VAN MATHENESSE TE SCHIEDAM.

NAATJE'S HOND.

NAATJE'S LEEUW.

DE LAATSTE DAGEN VAN HET DAM-MONUMENT.

DE LAATSTE DAGEN VAN HET DAM-MONUMENT.

HET is dan eindelijk geschied en het heeft wel velen, die zoo op haar gesmaald hadden, toch even pijn gedaan, toen op Dinsdag 8 April onbarmhartige werklieden stevige touwen om haar verveerd, eenarmig maagdelijk lichaam sloegen, toen zij den volgenden morgen in de vroegte van haar hooge standplaats werd gelicht en daarna langzaam naar beneden zakte. „Zullen wij haar niet missen?“, het is de bange vraag, door zoo menig Amsterdammer gedaan. Waarop thans gesmaald? Op den afgeknotten molen op het gebouw der Grootte Club? Op het nooit verdwijnende steigerwerk voor het frontispice van het Paleis-Raadhuis? Op de nog te verwachten Dam-gewrochten? Zou dat alles háár kunnen vervangen?

Was zij eigenlijk wel zoo leelijk? wordt thans ook gevraagd. Wij gelooven te moeten zeggen, dat zij noch leelijk, noch mooi was. Zij was een stijve maagd in futlooze houding, versuft voor zich uit sturende; misschien had haar maker, een Belg (!!) haar opzettelijk zoo uitgebeeld.

Maar bepaald leelijk was het beeldhouwwerk in haar voetstuk; de wapentjes van Nederland en Oranje-Nassau, de knielende engeltjes met het ridderkruis waren van een kinderlijke onbeholpenheid, en de rest . . . ! Van die rest beelden wij hierboven Naatjes getrouwe dieren af, haar leeuw en haar hond. Haar leeuw, beeld van moed en kracht, dekt met zijn lichaam het vaandel, dat op den achtergrond op onwaarschijnlijke wijze naar boven wijst. Is hier de Vlaamsche leeuw voorgesteld, die alleen in het lied tanden heeft? Zoo neen, waarom mist Naatje's leeuw deze toch onontbeerlijke tanden? Thans zet hij een gezicht als iemand, die verbaasd zich laat ontvallen: „Neen maar, wat zeg je me nou? Wel, wel!“

Naatjes hond, zinnebeeldige voorstelling van de trouw, houdt de voorpooten geklemd op twee zéér groote sleutels, van welke wij moeilijk kunnen voorstellen dat zij toegang moeten verleenen tot het kleine heraldische kasteel, symbool van het vaderlandsch

erf, dat op den achtergrond, wij zouden haast zeggen, schijnt te dobberen op zeer ongewisse baren, in elk geval op het oogenblik, waarin het vereeuwigd werd, de houding van den toren van Pisa heeft aangenomen.

De hond heeft — het is ons door onzen hondenmedewerker ten stelligste verzekerd — zeer veel setter-bloed in de aderen; iets van den Hollandschen street-terrier schijnt er echter ook bij te zijn. Zou hier aan onze huurlegers van vroegeren tijd zijn gedacht, waarin het Hollandsche element niet sterker vertegenwoordigd was? Niet aardig dan, op *dit* monument.

Wij weten niet of 't toevallig of opzettelijk was, maar beide dieren hadden den kop gericht naar het Zuiden, waar een vuig rebellendom Nederland en Oranje belaagde. . . .

Naatje, wil men u weder oprichten, laat het dan niet zijn op *dit* voetstuk.

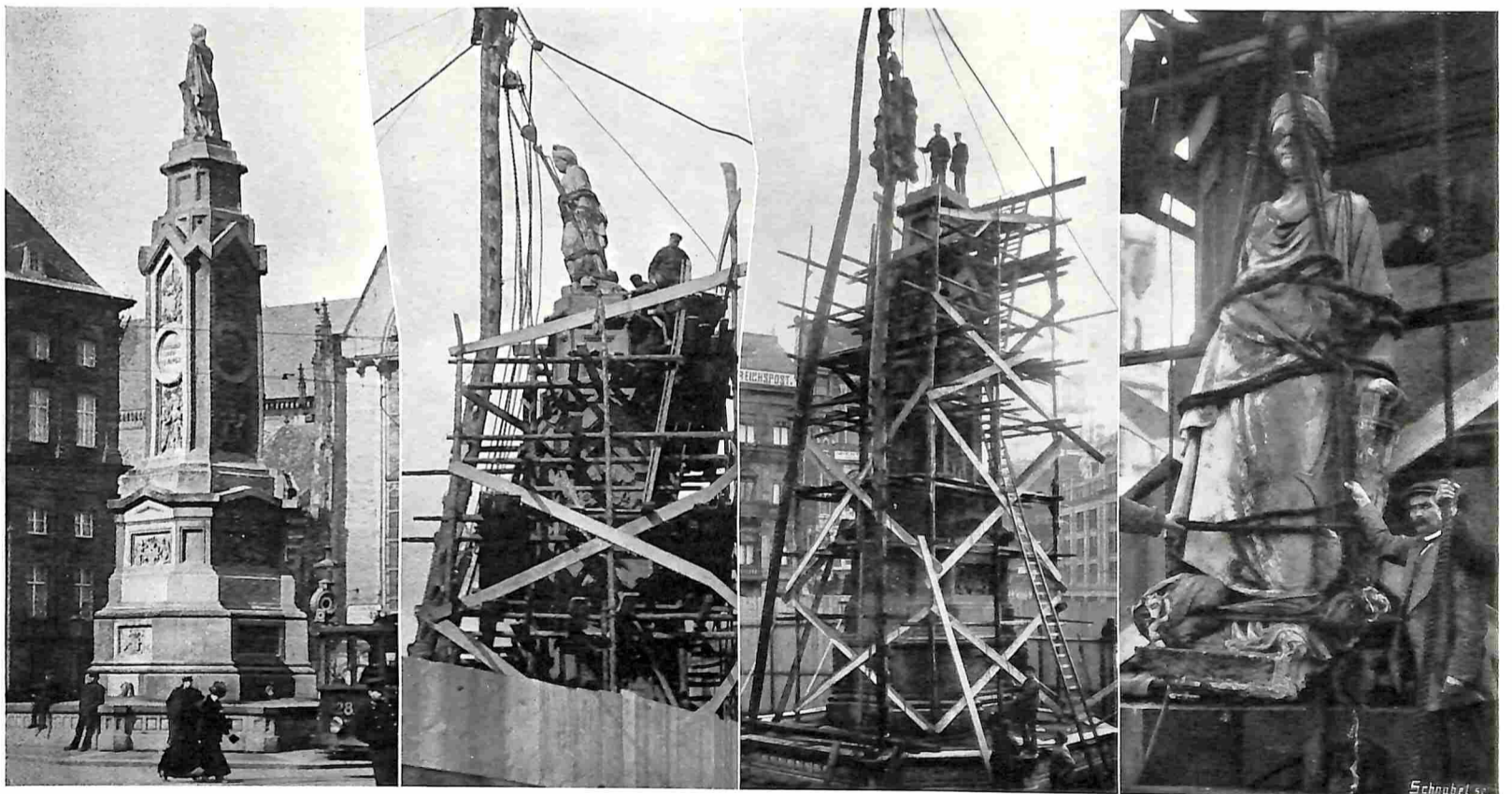
VOOR HET BEHOUD VAN „HOFWIJCK“.

Het oude buitenverblijf van den beminlijken dichter en staatsman Constantijn Huygens, waar ook zijn wereldberoemden zoon Christiaan de laatste jaren van zijn leven doorbracht, „Hofwijck“, aan den Vliet bij Voorburg, dreigt het lot te zullen deelen van Huygens' monumentale huis aan het Plein te 's-Gravenhage, dat in 1876 gesloopt werd. In 1849 is het nog door Groen van Prinsterer aangekocht, die het toen uit sloopershanden wist te redden. Moet thans deze historische buitenplaats verdwijnen?

De Vereeniging „Hofwijck“ wil het oude buitenverblijf inrichten tot een Huygensmuseum. Maar het geld, alleen reeds voor aankoop van huis en tuin benodigd, is bij lange na niet bijeen. Vóór 20 Mei a.s. moet het bestuur der Vereeniging weten, of het over de benodigde / 35.000 zal kunnen beschikken.

Kracchtig wekken wij onze lezers op, een daad van piëteit tegenover het beroemde Nederlandsche geslacht Huygens te verrichten en te helpen een oude historische buitenplaats van den ondergang te redden.

Giftten of toezeggingen voor dit doel zende men aan dr. C. Hofstede de Groot (Heerengracht 5, 's-Gravenhage) of aan de Redactie van dit blad.

DE TERECHTSTELLING VAN NAATJE EENDRACHT.

VAN LINKS NAAR RECHTS: 1. NAATJE, NOG ONBEWUST VAN DEN SMAAD, DIE HAAR WELDRA ZAL AANGEDAAN WORDEN, EENIGE DAGEN VÓÓR DE TERECHTSTELLING. 2. DE STROP IS NAATJE OM HALS EN MIDDEL GESLAGEN. 3. NAATJE ZWEVEND IN DE LUCHT. 4. NAATJE, BEHOUDEN OP DEN GROND GEKOMEN, NAAST HAAR VOETSTUK.